

Praktische gids voor burgemeesters in nood

Ontwikkeld op initiatief van de
Federale Overheidsdienst
Binnenlandse Zaken -
Algemene Directie Crisiscentrum

Deze praktijkgids is tot stand gekomen in samenwerking met:

Onderzoeksgroep Governing and Policing Security (GaPS)

Faculteit Bestuurskunde en Handelswetenschappen Hogeschool Gent

–Prof. Dr. Easton Marleen, Drs. Dormaels Arne & Vincent Jeffrey –

Centre de recherche et Interventions Sociologiques (CRIS)

Université de Liège

–Prof. Dr. Schoenaers Frederic –

De "Praktische gids voor burgemeesters in nood" vormt het eindresultaat van een onderzoek dat in opdracht van het Nationaal Crisiscentrum uitgevoerd werd door de Onderzoeksgroep Governing and Policing Security (GaPS) van de Faculteit Bestuurskunde en Handelswetenschappen Hogeschool Gent en le Centre de recherche et Interventions Sociologiques (CRIS) van de Université de Liège.

Dit eindresultaat kwam tot stand op basis van interviews en bevestigingen van tal van personen en functies betrokken bij de noodplanning op lokaal niveau. Met name:

- 4 gouverneurs
- 20 burgemeesters
- 9 noodplanningsambtenaren
- 4 brandweerlieden
- 2 federale gezondheidsinspecteurs
- 1 huisarts
- 1 dir med
- 1 medewerker van het Rode Kruis
- 4 politie commissarissen
- 1 persoon van de technische dienst van een gemeente (discipline 4)
- 5 communicatieambtenaren

Het onderzoek en deze gids werden gerealiseerd met medewerking van de leden van het begeleidingscomité:

Bauwens Luc, Bernaerts Monique, De Clercq Philippe, De Fré Dimitri, De Mol Ivan, Geeraerts Guy, Gijs Geert, Gilbert Marc, Gillijns Werner, Hildebrand Claudia, Ickx Jacques, Looze Marc, Mertens Peter, Putteman Paul, Sorgeloos Didier, Spaens Paul, Van Dorpe Cédric, Wauters Eric en Wynant Pieter.

Dit document werd in zijn huidige vorm door de onderzoeksploeg afgeleverd en wordt also ter beschikking gesteld. Het kan fungeren als inspiratiebron voor al wie begaan is met de noodplanning en het crisisbeheer op lokaal niveau.

Inhoudstafel

Inleiding	p. 6
Crisisbeheer uw verantwoordelijkheid	p. 8
<i>Deel één: Korte inleiding in noodplanning</i>	
Wat is een noodsituatie?	p. 11
Fasen in een noodsituatie	p. 13
Types noodsituaties	p. 14
Beheerniveau	p. 16
Nood- en interventieplannen	p. 18
Multidisciplinaire samenwerking	p. 20
Veiligheidscel	p. 23
Coördinatiecomité	p. 24
<i>Deel twee: Het hoofd bieden aan noodsituaties</i>	
Uw rol binnen de gemeentelijke fase	p. 27
Identificatie type noodsituatie	p. 28
De afkondiging van de gemeentelijke noodfase	p. 29
De flitsnoodsituatie	
Afkondiging bij een flitsnoodsituatie	p. 33
Alarmering	p. 34
De beleidscoördinatie	p. 35
Maatregelen	p. 37
Burgervader/burgermoeder	p. 38

Inhoudstafel (vervolg)

Woordvoerder	p. 40
De groeinoedsituatie	
Afkondiging bij een groeinoedsituatie	p. 46
Alarmering	p. 47
De beleidscoördinatie	p. 49
Maatregelen	p. 51
Burgervader/burgermoeder	p. 52
Woordvoerder	p. 53
De sluimerende noedsituatie	p. 58
Opschaling	p. 59
Beëindiging	p. 60
Bijlagen	
Bijlage 1: Noedsituatie?	p. 61
Bijlage 2: met aandachtspunten bij het afkondigen van de gemeentelijke noedfase	p. 62
Bijlage 3: Actiekaart contactname	p. 65
Bijlage 4: Aandachtspunten bij crisisbesluitvorming	p. 66
Bijlage 5: Standaardformulier opvorderingen	p. 68
Bijlage 6: Standaardformulier evacuatie	p. 69
Bijlage 7: Model van een politieverordening door de burgemeester voor het schuilen	p. 70
Bijlage 8: Checklist evacueren	p. 71
Bijlage 9: Rol van de gerechtelijke overheid tijdens het beheer van noedsituaties	p. 72

Inleiding

U houdt momenteel het jongste resultaat van een gezamenlijke denkoefening rond uw rol als burgemeester tijdens het beheer van noodsituaties vast. Deze “praktische gids voor burgemeesters in nood” is het eindproduct van een oefening waarbij verschillende van uw collega’s werden betrokken. Het is een korte bundeling van hun ervaringen en goede praktijken tijdens noodsituaties. Met deze praktijkgids willen we u tal van tips en aandachtspunten aanreiken die u kunnen helpen in het beheer van een noodsituatie.

Als burgemeester van uw stad of gemeente bent u verantwoordelijk voor tal van zaken binnen de grenzen van het grondgebied van uw gemeente. Centraal in uw takenpakket staat uiteraard de continuïteit van de gemeentelijke dienstverlening. Echter een vaak onderbelicht aspect binnen uw takenpakket is uw rol tijdens het voorbereiden en beheren van noodsituaties.

Hoewel noodsituaties voor u misschien een ver-van-mijn-bed-show lijken, eisen ze de laatste jaren steeds meer aandacht op. Binnen de eigen landgrenzen kunnen we, met opvallend gemak, een reeks noodsituaties opsommen die zich de laatste jaren hebben gemanifesteerd. Denken we maar aan de afbraak van de Marly-torens in Brussel (2004), de gasexplosie in Gellingen (2004), de treinramp in Buizingen (2010), het pukkelpopdrama (2011), de brand op de Kalmthoutse Heide en in de Hoge Venen (2011). Ook andere noodsituaties komen met de regelmaat van de klok voor. Zo worden elk jaar verschillende gemeenten en steden geconfronteerd met hevige wateroverlast, grote branden of gaslekken. Er bestaat dus een reële kans dat u als burgemeester met een noodsituatie wordt geconfronteerd binnen de grenzen van uw gemeente of stad. Of met het de bewoordingen van uw collega’s te zeggen :

“denk nooit dat het u niet overkomt.”

Dirk Pieters & Hilde Claes

Het reglementaire kader en de geldende rechtsleer richten zich voornamelijk tot de grote assen van het crisisbeheer en geven maar weinig duiding over uw rol als burgemeester binnen dit geheel. Het is binnen deze context dat deze praktijkgids tot stand is gekomen. Het tracht relevante tips en tools aan te reiken die u als burgemeester kan gebruiken tijdens de voorbereiding (deel één van deze gids) en het beheer van noodsituaties (deel twee van deze gids). Want vergeet niet dat u één van de belangrijkste actoren binnen het noodbeheer bent gezien uw verantwoordelijkheid inzake veiligheid en preventie.

Crisisbeheer: uw verantwoordelijkheid

Als burgemeester is het belangrijk te weten dat u in hoofde van verschillende rechtsregels en de geldende rechtsleer aansprakelijk gesteld kan worden voor de eventuele gevolgen van het noodbeheer. Een goede voorbereiding en een goed beheer van de noodsituatie zijn bijgevolg onontbeerlijk.

Burgerrechtelijke aansprakelijkheid

De burgerrechtelijke aansprakelijkheid baseert zich voornamelijk op artikel 1382 & 1383 van het Burgerlijk Wetboek. Tevens kan deze aansprakelijkheid ook tot stand komen door het niet naleven van de van kracht zijnde reglementeringen. Met het instellen van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid zal de andere partij voornamelijk het herstel van de geleden schade beogen.

Om burgerlijk aansprakelijk gesteld te kunnen worden, moet er worden voldaan aan de volgende drie criteria:

- ☐ Aanwezigheid van schade.
- ☐ Sprake zijn van fout.
- ☐ Causaal verband tussen schade en fout.

Indien er aan deze drie criteria wordt voldaan is het mogelijk dat de burgerrechtelijke aansprakelijkheid wordt ingesteld tegen:

- ☐ De gemeente als publiekrechtelijke persoon.
- ☐ De burgemeester of schepen als natuurlijke persoon.

Daarnaast kan u ook aansprakelijk gesteld worden voor de schade welke wordt veroorzaakt door het handelen van personen voor wie u moet instaan of van zaken die u onder uw bewaring hebt. Zo kan u dus ook aansprakelijk worden gesteld voor fouten gemaakt door één van uw medewerkers.

Strafrechtelijke aansprakelijkheid

Strafrechtelijke aansprakelijkheid

=

Misdrijf

Een misdrijf kan worden gedefinieerd als het:

- ☐ Overtreden van normen/rechtsregels.
- ☐ Verzuim normen.

Men kan enkel over een overtreding of verzuim spreken voor zover er strafsancties voor voorzien zijn. Daarnaast kunnen we twee soorten misdrijven onderscheiden:

- ☐ Vrijwillige of opzettelijke misdrijven. Deze misdrijven worden met opzet gepleegd.
- ☐ Niet-intentionele of onopzettelijke misdrijven. Ontstaan door een fout van de overheid.

De strafrechtelijke aansprakelijkheid kan enkel ingesteld worden tegen natuurlijke personen. Er bestaat dus geen mogelijkheid om de overheid als instelling te vervolgen. Daarom bestaat de kans dat de individuele leden van het college van burgemeester en schepenen strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld.

Korte inleiding in noodplanning

Wat is een noodsituatie?

Crisis. Ramp. Noodsituaties. Het zijn termen die vaak als synoniemen worden gehanteerd. Vanuit een zeker perspectief klopt dit inderdaad. Zij duiden immers allen op eenzelfde toestand. Namelijk het feit dat een ongewenste situatie plaatsgrijpt.

Echter vanuit een puur juridisch oogpunt verschillen deze termen onderling. Zo is een ramp niet hetzelfde als een crisis of calamiteit en vice versa.

In 2006 heeft de federale overheid getracht meer uniformiteit binnen de huidige juridische terminologie te bewerkstelligen. De komst van het Koninklijk besluit van 16 februari 2006 betreffende nood- en interventieplannen introduceerde een nieuw (juridisch) begrip in het noodbeheer: “*De noodsituatie*”. Een noodsituatie wordt omschreven als “*elke gebeurtenis die schadelijke gevolgen voor het maatschappelijk leven veroorzaakt of veroorzaken kan, zoals een ernstige verstoring van de openbare veiligheid, een ernstige bedreiging ten opzichte van het leven of de gezondheid van personen en/of ten opzichte van belangrijke materiële belangen, en waarbij de coördinatie van de disciplines is vereist om de dreiging weg te nemen of om de schadelijke gevolgen te beperken.*”

In dit verband willen we u nog meegeven dat het een situatie betreft “*waarvan de omvang duidelijk de gewone reactiecapaciteit overtreft.*” Er ontstaat door een noodsituatie dus een onevenwicht tussen de behoeften en de onmiddellijk beschikbare bronnen om de noodsituatie aan te pakken.

Vanuit juridisch en maatschappelijk oogpunt ligt in elk van deze concepten een verschillende geladenheid vervat. Zo is bijvoorbeeld een calamiteit vanuit een strikt juridische benadering minder ernstig in vergelijking met een ramp of catastrofe.

Vanuit maatschappelijk oogpunt is voornamelijk de connotatie die aan deze concepten wordt verbonden van belang. Zo is de connotatie van de term ramp nu immers pejoratiever in vergelijking met het meer neutralere noodsituatie. Dit is geen onbelangrijk gegeven in het uitvoeren van uw crisiscommunicatie. Maar hier komen we in deel twee “het hoofd bieden aan een noodsituatie” nog op terug.

Fasen in een noodsituatie

Etappes kunnen door menselijk handelen vermeden worden. Daarom is een goede voorbereiding met centraal de noodplannen en noodoefeningen essentieel.

Hoewel elke noodsituaties unieke karakteristieken heeft, is het mogelijk om in de meeste noodsituaties 4 etappes te onderscheiden.

1. Herkenningsetappe

- ☐ Eerste tekenen van een noodsituatie.
- ☐ Nog geen schade.

Belang van een correcte inschatting en bijgevolg dus afkondiging van de noodfase.

2. Acute etappe

- ☐ Manifestatie van de eerste schade. De omvang van de schade wordt beïnvloed door:
 - Een efficiënte en effectieve noodplanning.
 - Een correcte inschatting (en afkondiging).

3. Groei-etappe

- ☐ Verdere ontwikkeling van de noodsituatie.
- ☐ De schade zal enkel nog toenemen indien er onvoldoende middelen in de herkennings- of acute etappe worden ingezet.

4. Herstel-etappe

- ☐ Het beëindigen van de noodsituatie.
- ☐ Het is een poging om terug te keren naar de dagelijkse toestand en routine. Hierbij wordt bedoeld op een morele, fysieke, financiële en juridische heropbouw van het individu als dusdanig.

Types noodsituaties

Noodsituaties kunnen we in drie grote categorieën opdelen. Voor een onderscheid te maken, kunnen we elke noodsituatie aan een aantal variabelen toetsen zoals onder meer de aanwezigheid van waarschuwingssignalen en de kans op escalatie. De drie categorieën noodsituaties zijn de flitsnoodsituaties, de groei-noodsituatie, en de voorspelbare noodsituatie (Helsloot, I. & Verhallen, P., 2003).

Flitsnoodsituatie

- ☐ Voorbeelden: treinongeluk Buizingen, vliegtuigcrash, ...
- ☐ Geen waarschuwingssignalen. De noodsituatie is een plots gebeuren waarbij de schade onvoorzienbaar is.
- ☐ De tijdsdruk om de noodsituatie te beheren is hoog.
- ☐ Voornamelijk reactief handelen omwille van het plotse karakter. Wordt vaak gekenmerkt door een chaotische coördinatie in het begin.
- ☐ De kans op escalatie is eerder beperkt.
- ☐ De kans op uitstralingseffecten is eerder gering.
- ☐ In veel gevallen grote (menselijke) impact.

Groei-noodsituatie

- ☐ Voorbeelden: Gaslek, wateroverlast, ...
- ☐ Aanwezigheid van waarschuwingssignalen. Het is dus mogelijk om schade af te wenden omdat er signalen zijn dat een noodsituatie op til is. Bijvoorbeeld stijgend waterpeil, een sterke gasgeur, ...
- ☐ De tijdsdruk is relatief hoog.
- ☐ De kans op escalatie is zeer reëel. De noodsituatie kan met andere woorden in omvang nog toenemen.
- ☐ De kans op uitstralingseffecten is reëel. De noodsituatie op uw grondgebied kan dus gevolgen hebben voor omliggende gemeenten of steden.
- ☐ Beslissingen nemen in functie om schade te voorkomen of te beperken.

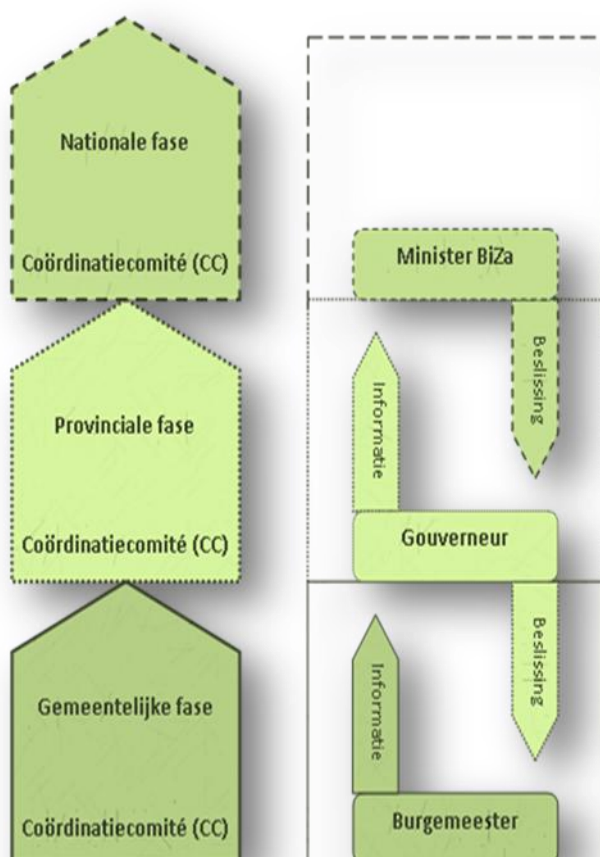
*Een juiste
identificatie van
het type
noodsituatie zal
u helpen uw
verschillende
rollen voor het
beheer van de
noodsituatie te
bepalen.*

De voorspelbare noodsituatie

- ☐ Voorbeelden: voetbalrellen, millenniumbug, ...
- ☐ Aanwezigheid van waarschuwingssignalen. Het is dus mogelijk om schade af te wenden omdat er signalen zijn dat een noodsituatie op til is. Meestal is het tijdstip gekend.
- ☐ De kans op escalatie is zeer reëel. De noodsituatie kan met andere woorden in omvang toenemen.
- ☐ Voornamelijk draaiboekstrategie voor het beheer van de noodsituatie.

Beheerniveau

Tijdens het manifesteren van een noodsituatie kan u als burgemeester voorstellen om het beheer van de noodsituatie op te schalen. Een opschaling betekent dat het beheer van de noodsituatie onder de bevoegdheid van een hogere hiërarchische overheid zal vallen.

Figuur 1: Schematische voorstelling van opschalen © Dormaels, A.(2011).

Subsidiariteitsprincipe

Centraal bij een opschaling staat het zogenaamde subsidiariteitsprincipe.

Dit subsidiariteitsprincipe houdt in dat de bestrijding van een noodsituatie het best gebeurt op het daarvoor meest geschikte niveau.

Enkele variabelen kunnen helpen om te beslissen over te gaan naar een hiërarchisch hoger beheerniveau.

- ☐ De geografische uitgestrektheid van de schadelijke gevolgen.
- ☐ De aan te wenden middelen.
- ☐ Het reëel of potentieel aantal getroffen.
- ☐ De nood aan coördinatie.
- ☐ De omvang en of maatschappelijke impact van de gebeurtenissen.
- ☐ De aard van de gebeurtenissen.
- ☐ De technische complexiteit en de evaluatie van noodsituaties.

Het niveau waarop het crisisbeheer wordt georganiseerd (gemeentelijk, provinciaal, nationaal) heeft een invloed op uw rol als burgemeester.

Bij een opschaling valt de strategische beslissingsbevoegdheid en de daarmee verbonden verantwoordelijkheid onder een hiërarchische hogere overheid. Echter blijft u als burgemeester een belangrijke actor binnen het noodbeheer en zal u altijd een zekere verantwoordelijkheid behouden.

Daarnaast zal een actieve uitwisseling en afstemming onder meer op het vlak van interne en externe communicatie tussen de verschillende beheerniveau's onontbeerlijk zijn voor een goed noodbeheer.

Nood- en interventieplannen

Nood- en interventieplannen vormen het kloppende hart van uw crisisbeheer. Een noodplan is een beleidsinstrument dat bedoeld is om een snelle inzet van beschikbare hulpverleningsmiddelen mogelijk te maken en een optimale coördinatie van die middelen te realiseren.

Niet zomaar een plan

Met betrekking tot de noodplanning kunnen we drie verschillende types noodplannen onderscheiden. De multidisciplinaire, de monodisciplinaire en de interne noodplannen.

Multidisciplinair noodplan

- Algemeen nood- en interventieplan.
 - Bevat algemene richtlijnen en de nodige informatie voor het beheer van zo breed mogelijke noodsituaties.
- Bijzonder nood- en interventieplan.
 - Vormt een aanvulling op deze algemene plannen met specifieke informatie over bepaalde specifieke risico's.

Monodisciplinair noodplan

Monodisciplinaire plannen behandelen de materie van één specifieke discipline. Deze monodisciplinaire plannen dienen echter wel in overeenstemming te zijn met de multidisciplinaire plannen.

Als regisseur van het lokaal integraal veiligheidsbeleid staat u onder meer in voor de regie van deze nood en interventieplannen en het laten organiseren van of participeren in nood-oefeningen.

Intern noodplan

Het intern noodplan is een document op bedrijfs- of instellingniveau, dat dient om de gevolgen van een noodsituatie te beperken via materiële en organisatorische noodmaatregelen. Het wordt opgesteld door het betrokken bedrijf of de betrokken instelling zelf.

De aanwezigheid van een noodplan op zich is niet voldoende. Om goed voorbereid te zijn, is het vanuit uw functie als burgemeester noodzakelijk regelmatig noodoefeningen te laten organiseren en/of hierin te participeren. Oefen ook elk aspect van het plan zodat u optimaal voorbereid bent op alles.

“Men moet in niks geloven, behalve in Murphy”

Chris Addiers: Lt. Kol. ir. Brandweer Antwerpen

Wees steeds voorbereid op het ergste. Wees ervan bewust dat bijvoorbeeld uw gemeentelijk coördinatiecomité of opvangplaats binnen de perimeter kan vallen. Een back-up van bepaalde elementen in uw noodplannen zoals de locatie van uw gemeentelijke coördinatiecomité of opvangcentrum is dus aan te raden.

“Wij hadden hier een gaslek waarbij het gemeentehuis, waar ook het coördinatiecomité gesitueerd zou zijn, binnen de perimeter lag.”

Philippe De Coninck, burgemeester Assenede

Vrijwilligers

Tijdens noodsituatie is burgerhulp een vaak vergeten aspect. Echter kunnen burgers een meerwaarde vormen binnen het noodbeheer. Zo kunnen zij actief worden ingeschakeld voor bepaalde taken zoals de alarmering van medeburgers of het organiseren van noodopvang.

Besteedt tijdens het opmaken van uw algemeen en bijzondere nood- en interventieplannen aandacht aan het aspect burgerhulp. Verschillende gemeenten beschikken bijvoorbeeld over telefoonlijsten met vrijwilligers die kunnen worden ingeschakeld. De taken die deze personen kunnen uitvoeren zijn ook op voorhand gekend. Dit kan gaan over het bussen van brieven tot het vullen van zandzakjes.

Multidisciplinair samenwerking

Tijdens noodsituaties staat u er nooit alleen voor. Zowel bij de voorbereiding als het beheer van noodsituaties wordt u bijgestaan door verschillende actoren.

5 disciplines?

Met de 5 disciplines bedoelen we de 5 soorten opdrachten die essentieel zijn binnen het noodbeheer. In wat volgt geven we hiervan een kort overzicht van de verschillende actoren met hun voornaamste taken.

Discipline 1: hulpverleningsoperaties

Wie?

- ☐ Brandweer.
- ☐ Diensten civiele bescherming.

Taken?

- ☐ De heersende noodsituatie bedwingen.
- ☐ De risico's uitschakelen.
- ☐ De opsporing, de bevrijding, de hulp, het redden en in veiligheid brengen van personen en de bescherming van hun goederen.
- ☐ Wanneer er omwille van de aard van de noodsituatie specifieke beschermingsuitrusting vereist is:
 - evacueren.
 - controle schuilmaatregelen.
- ☐ Informeren van de burgemeester en het hulocentrum 100.

De operationele leiding van elke discipline is in handen van de directeur. Bijvoorbeeld Dir-med, Dir-pol, ...

Het geheel wordt gecoördineerd door de DIR CP-OPS.

Discipline 2: de medische, sanitaire en psychosociale hulpverlening

Wie?

- ☐ Ambulance- en MUG-personeel.
- ☐ Artsen.
- ☐ Verplegend personeel.
- ☐ Psychologen.
- ☐ ...

Taken?

- ☐ De medische keten opstarten.
- ☐ De geneeskundige en psychosociale zorgen toedienen aan slachtoffers en bij de noodsituatie betrokken personen.
- ☐ Het vervoer van slachtoffers organiseren.
- ☐ Maatregelen nemen ter bescherming van de volksgezondheid.
- ☐ ...

Discipline 3: politie

Wie?

- ☐ Lokale politie.
- ☐ Federale politie.

Taken?

- ☐ Taken i.v.m. openbare orde.
- ☐ Het vrijmaken van toegangs- en evacuatiewegen.
- ☐ Indien nodig escorteren interventiediensten.
- ☐ Verkeersmaatregelen.
- ☐ Evacuatie.
- ☐ ...

Discipline 4: logistiek

Wie?

- ☐ Diensten civiele bescherming.
- ☐ Diensten openbare brandweer.
- ☐ Gespecialiseerde openbare en private diensten.
- ☐ Het leger.
- ☐ ...

Wat?

- ☐ Organiseren van de technische middelen voor interne communicatie.
- ☐ Bevoorrading van levensmiddelen en drinkwater.
- ☐ Versterking materieel en personeel.
- ☐ Ter beschikking stellen gespecialiseerd materiaal.
- ☐

Discipline 5: Informatie

Wie?

- ☐ Communicatieambtenaar.
- ☐ ...

Taken?

- ☐ Het organiseren van de informatie aan de bevolking.
- ☐ ...

De ambtenaar nood- en interventieplanning

Met het Koninklijk Besluit van 16 februari 2006 betreffende de nood en interventieplannen worden de lokale overheden verplicht een ambtenaar noodplanning aan te stellen.

Deze persoon zal tijdens het beheer van noodsituaties vaak fungeren als uw rechterhand. Het is dus belangrijk voldoende aandacht te besteden aan het profiel van deze ambtenaren en hun werklastverdeling.

Maak met uw disciplines op voorhand afspraken in welke situaties u onmiddellijk verwittigd wil worden.

De veiligheidscel

Het Koninklijk Besluit van 16 februari 2006 voorziet in de oprichting van een gemeentelijke veiligheidscel ter voorbereiding van de multidisciplinaire nood- en interventieplannen.

Samenstelling

De gemeentelijke veiligheidscel is als volgt samengesteld:

- ☐ De burgemeester (voorzitter).
- ☐ De verantwoordelijken van elke discipline.
- ☐ De ambtenaar noodplanning.
- ☐ Afhankelijk van de te behandelen thema's andere afgevaardigden zoals een veiligheidsverantwoordelijke van een bedrijf, ...

Taken

De gemeentelijke veiligheidscel is met volgende taken belast:

- ☐ Het maken van de risico-inventaris en analyse .
- ☐ Het opstellen en bijhouden van de nood- en interventieplannen.
- ☐ Het organiseren van oefeningen om de nood-en interventieplannen te testen.
- ☐ Het evalueren van oefeningen en noodsituaties.
- ☐ De voorbereiding en uitvoering van de noodplanning.
- ☐ De voorafgaande informatie aan de bevolking.

Oefeningen

Nood- en interventieplannen zijn een mooi gegeven, maar zonder doorgedreven oefeningen worden zij volstrekt nutteloos. Bij deze oefeningen kunnen eventuele problemen met procedures of andere hiaten tijdig worden geïdentificeerd.

“Wat heel belangrijk is, is elkaar kennen. Gezichten kunnen plakken op een functie. Daar helpen oefeningen bij.”

Ingrid Pira, burgemeester Mortsel

Daarnaast kan er tijdens deze oefeningen ook worden ingezet op het multidisciplinaire aspect van het crisisbeheer. De verschillende actoren treden zo al vroeg met elkaar in interactie en kunnen goede interpersoonlijke contacten uitbouwen. Dit vormt een ontzettende meerwaarde in het noodbeheer.

Het coördinatiecomité

De strategische coördinatie bij een noodsituatie situeert zich binnen het gemeentelijke, provinciale of federale coördinatiecomité.

Samenstelling

Afhankelijk van het niveau waarop het crisisbeheer wordt gecoördineerd, is de burgemeester, de provinciegouverneur of de minister van Binnenlandse Zaken de voorzitter van het coördinatiecomité.

Zij worden bijgestaan door:

- ☐ Verantwoordelijken van de verschillende disciplines.
- ☐ De ambtenaar noodplanning.
- ☐ Kunnen afhankelijk van de aard van de noodsituatie vertegenwoordiging van andere actoren zoals NMBS, De Lijn, experts, ... vragen.

Taken

Het coördinatiecomité heeft volgende taken:

- ☐ De noodsituatie evalueren.
- ☐ De burgemeester, gouverneur of minister adviseren over de te nemen strategische maatregelen.
- ☐ De alarmering en informatie organiseren aan de bevolking, bedrijven en aangrenzende gemeenten.
- ☐ Alle beschermingsmaatregelen nemen die nodig zijn om de veiligheid van de bevolking te waarborgen en de uitvoering ervan coördineren.
- ☐ Het bijhouden van een logboek.

Maak afspraken wie voor discipline 2, 4 & 5 in het coördinatiecomité aanwezig zal zijn. Voorzie hierbij telkens in een mogelijke vervanging.

“Proper preparation prevents poor performance”

Adagium Britse krijgsmacht

Zorg voor een speciale noodkoffer waarin het materiaal voor het beheer van een noodsituatie zit. Deze koffer kan volgende items bevatten: projector, laptops, telefoon, schrijfmateriaal, kaarten, ANIP, BNIP's, afzonderlijke fiches zoals bijvoorbeeld het oproepsysteem, ...

Immers, als men dit materiaal nog tijdens een noodsituatie moet verzamelen, verliest men kostbare tijd, wat nefast is voor het noodbeheer.

“De eerste keren dat we hier met een noodsituatie werden geconfronteerd moesten we materiaal zoals een beamer en laptops beginnen verzamelen. En dat vertraagt het beheer natuurlijk. En dat kan je u op zo een moment niet permitteren. Sindsdien hebben we een koffer waar alles, zelfs stylo's en papier, inzitten.”

Eric De Wispelaere (burgemeester Evergem) & Lieve Claeys (communicatie-ambtenaar Evergem)

“We hebben zo een kleine opstartfarde gemaakt. Met een volledig oproepsysteem. Dat zit in de koffer.”

Kris Poelaert (Burgemeester Herne) & Anja Mertens (Ambtenaar noodplanning Herne)

Noodsituaties veroorzaken in sommige gevallen “ramptoerisme”. Zo gebeurt het vaak dat er ongevraagde actoren opduiken binnen het gemeentelijke coördinatiecomité waarbij het mogelijk is dat zij de werking ervan verstoren. Een toegangscontrole voor het gemeentelijke coördinatiecomité is soms wenselijk. U kan op voorhand bijvoorbeeld een systeem met badges, toegangskaarten, ... uitwerken.

Bij sommige noodsituaties zal u bijkomend materiaal nodig hebben om de noodsituatie goed te kunnen beheren. Dit materiaal kan u bijvoorbeeld bekomen door middel van opeising. Echter kan u op voorhand, tijdens het proces van de noodplanning reeds afspraken hieromtrent maken.

Deel 2: Het hoofd bieden aan noodsituaties

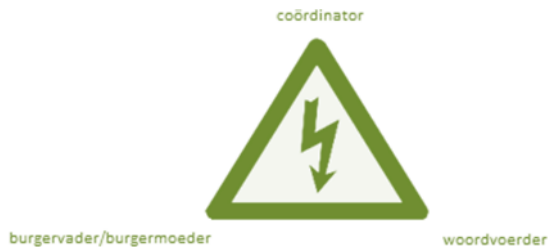
Uw rol binnen de gemeentelijke fase

Op basis van wetenschappelijk onderzoek hebben we de verschillende rollen van de burgemeester inzake noodbeheer in kaart gebracht. We maken hierbij een onderscheid tussen volgende rollen:

- De coördinator
- De woordvoerder
- De burgervader/burgermoeder

Een spanningsveld

Er bestaat een spanningsveld tussen de verschillende rollen die u vervult tijdens het beheer van een noodsituatie. Dit spanningsveld ontstaat omdat u elk van deze rollen niet tegelijkertijd kan invullen. Het is bijvoorbeeld erg moeilijk om uw coördinatiecomité efficiënt en effectief te sturen en tegelijkertijd op een goede manier met de pers te communiceren over de noodsituatie.

De verschillende rollen die u als burgemeester vervult, kunnen ook een versterkend effect op elkaar uitoefenen. De kennis die u opdoet bij het coördineren van het coördinatiecomité kan u gebruiken tijdens het communiceren met de pers.

Het is niettemin belangrijk in het achterhoofd te houden dat er een evenwichtige aandacht moet uitgaan naar elk van uw rollen. Té veel aandacht voor communicatie met de pers bijvoorbeeld zou kunnen leiden tot een gebrekkige coördinatie van het coördinatiecomité. Probeer hier met andere woorden een werkbare balans in te vinden.

“Het belang van het hoofdstuk communicatie is zo overweldigend eigenlijk, dat je uw rol niet meer kan spelen eigenlijk. [...] Dat was een belemmering”

Dirk Pieters, burgemeester Halle

Identificatie van het type noodsituatie

Naast het balanceren van uw verschillende rollen is een goede identificatie van het type noodsituatie dat zich voordoet cruciaal voor het noodbeheer. Het beheren van een gaslek of wateroverlast vraagt om een andere aanpak dan een treinongeluk waarbij er verschillende gewonden of zelfs doden vallen te betreuren.

*Elk type
noodsituatie
legt een
sterkere
klemtoon op
sommige van
uw rollen.*

Het type noodsituatie bepaalt mee de rol die u hoofdzakelijk zal vervullen. Waar bij noodsituaties zoals een gaslek of een wateroverlast de nadruk voornamelijk ligt op de beleidscoördinatie, is dat bij een treinongeluk vooral op de communicatie en uw rol als burgervader/burgermoeder. Niettemin blijft een balans in de rollen die u vervult bij elke noodsituatie de gouden regel.

Omwille van het belang van het type noodsituatie is deze praktijkgids volgens deze logica opgebouwd. Per type noodsituatie worden uw rollen opgesomd met de nodige aandachtspunten.

In wat volgt bieden we u alvast een leidraad aan op basis waarvan u het type noodsituatie kan bepalen aan de van de volgende sleutelvariabelen:

- ☐ Waarschuwingssignalen: Is er een mogelijkheid om reeds in een vroeg stadium te detecteren dat een noodsituatie op til is?
- ☐ Tijdsdruk om maatregelen te nemen.
- ☐ Escalatie: kan de noodsituatie nog toenemen qua intensiteit?
- ☐ Uitstralingseffecten: Kan de noodsituatie op uw grondgebied gevolgen hebben voor buurgemeenten of steden?

Op basis hiervan kan determineren met welk type noodsituatie u te maken hebt.

Flits-noodsituatie

Voorbeelden: treinongeluk, vliegtuigcrash, grote brand, ...

Waarschuwingssignalen: Afwezig. Plotse gebeurtenis

Tijdsdruk: Urgent

Escalatie: Beperkte kans op escalatie

Uitsralingseffecten: Geringe kans

Handelen: Reactief

Chaotische beheer in het begin

Groei-noodsituatie

Voorbeelden: wateroverlast, gaslekken, ...

Waarschuwingssignalen: Aanwezig. Bijvoorbeeld een stijgend waterpeil, gasgeur, ...

Tijdsdruk: Hoog

Escalatie: Reële kans

Uitstralingseffecten: Reële kans

Handelen: Proactief om schade te voorkomen of te beperken

Voorspelbare noodsituatie

Voorbeelden: Voetbalrellen, Millenniumbug, ...

Waarschuwingssignalen: Aanwezig.

Tijdsdruk: Gemiddeld tot hoog. Voldoende tijd om maatregelen in overleg te nemen.

Escalatie: Reële kans

Uitstralingseffecten: Reële kans

Handelen: Voornamelijk draaiboekstrategie

Figuur 2: Type noodsituaties gebaseerd op model Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid. Vincent, J., Easton, M., Dormaels, A. & Schoenaers, F. (2012)

De afkondiging van de gemeentelijke fase

*Bij
verhinderings of
ontstentenis
moet u onder
andere uw
taken inzake
crisisbeheer
laten
waarnemen
door één van
uw schepenen.*

*De afkondiging van de **gemeentelijke fase** is het sleutelmoment van uw crisisbeheer. De afkondiging vormt het formele startpunt van het crisisbeheer. Het is bijgevolg een proces waar u maar beter voldoende aandacht aan kan besteden.*

Wie kondigt af?

Als spilfiguur binnen het noodbeheer ligt de ‘formele’ afkondiging van de gemeentelijke noodfase in uw handen. Wees u bij dit sleutelmoment bewust van de verantwoordelijkheid die u draagt voor de eventuele juridische of politieke gevolgen die voortvloeien doordat u de gemeentelijke noodfase niet heeft afgekondigd.

Als burgemeester bent U verantwoordelijk voor de afkondiging maar uw disciplines, in bijzonderheid de brandweer- en politiediensten en de Federaal Gezondheidsinspecteur, zullen u in dit sleutelmoment ondersteunen. **U staat er bij de afkondiging van de noodfase met andere woorden niet alleen voor.**

Indien u door verhinderings of ontstentenis het crisisbeheer niet in handen kan nemen, moet u uw ambt door de eerst gekozen schepenen laten waarnemen. Echter kan u als burgemeester uw bevoegdheden ook specifiek aan een andere schepenen overdragen (Art 14 Nieuwe Gemeentewet).

Waarom is een afkondiging het sleutelmoment?

Door de afkondiging van de gemeentelijke noodfase

- ☐ treden bepaalde processen in voege.

“De afkondiging geeft hen een machtiging om een aantal dingen te doen die ze zonder de afkondiging niet zouden kunnen doen.”

Luc Martens, burgemeester Roeselare

- ☐ worden andere processen gefaciliteerd.

“Je hebt geen bestelbon van de financiële dienst nodig om bijvoorbeeld zand te bestellen.”

Antoine Denert, burgemeester Kruibeke

Zo zal een formele afkondiging, onder meer omwille van de multidisciplinaire hulpverlening die zo tot stand komt, u helpen de noodsituatie efficiënter te beheren. Een goed beheer is immers nodig om eventuele bijkomende schade en/of slachtoffers te vermijden.

Bij sommige noodsituaties zal u veelal omwille van de ernst van de situatie bijna geen andere optie hebben dan de gemeentelijke noodfase af te kondigen. Dit omdat de noodsituatie zich vertaalt in aanzienlijke schade of zelfs de aanwezigheid van slachtoffers.

***“Kort daarop kwamen berichten binnen van veel gewonden en nog een dodelijk slachtoffer op de camping en aansluitend op de weide.
En dan heb je ..., dan is er geen twijfel meer.”***

Hilde Claes, burgemeester Hasselt

De afkondiging kan bijgevolg als een symbolische daad geïnterpreteerd worden. Het kan gezien worden als een veruitwendiging van de lokale overheid dat zij de situatie voldoende ernstig inschat.

De flitsnoodsituatie

Afkondiging bij een flitsnoodsituatie

Wanneer kondigt u af?

Omwille van de unieke karakteristieken van een flitsnoodsituatie is het praktisch onmogelijk om preventief de gemeentelijke noodfase af te kondigen. Een flitsnoodsituatie is immers een **plotse gebeurtenis** waar geen waarschuwingssignalen aan vooraf gaan.

Een snelle afkondiging dringt zich bij een flitsnoodsituatie op. Snel kunnen we binnen het kader van dit type noodsituatie interpreteren als kort nadat u op de hoogte bent dat

- ☐ de eerste schade zich heeft gemanifesteerd.
- ☐ of/en de eerste slachtoffers zijn gevallen.

“Het is van belang om de burgemeester zo goed mogelijk op de hoogte te stellen van de gebeurtenissen.”

Jean-Paul La Bruyère, brandweercommandant zone Brussel

U kan het situatierapport van uw disciplines afwachten om een goede inschatting van de situatie te maken. Daarnaast zullen zij u ook in veel gevallen een advies formuleren om al dan niet over te gaan tot een afkondiging van de gemeentelijke noodfase.

Indien u beslist om de gemeentelijke fase af te kondigen, kan u actiekaart 1 op pagina 62 in de bijlagen gebruiken. Deze kaart bevat tal van aandachtspunten welke door u en uw collega's werden geformuleerd.

Alarmering

Snelheid is bij de alarmering en binnen het hele communicatie-verhaal van cruciaal belang.

*Een afkondiging van de noodsituatie heeft als hoofddoel de burgers tegen (verder) onheil te beschermen. Een alarmering van deze burgers is dus aan de orde. Echter zal door het **plotse karakter** van een flitsnoodsituatie het **onmogelijk zijn om de burgers preventief te alarmeren**. Het kwaad is immers reeds geschied. Bij dit type noodsituatie is het echter wel opportuun om zo snel en zo breed mogelijk over de afkondiging, eventuele maatregelen die moeten worden genomen om en het verdere verloop van de noodsituatie te communiceren.*

Actiefiche 2: Alarmeren van de bevolking bij een flitsnoodsituatie

Actie 1	<ul style="list-style-type: none">☐ Verspreidt een persmededeling met de melding dat de gemeentelijke noodfase is afgekondigd en dat eventuele maatregelen (schuilen, vensters en deuren gesloten houden, ...) in acht moeten worden genomen naar de<ul style="list-style-type: none">○ audiovisuele pers.○ geschreven pers.
Actie 2	<ul style="list-style-type: none">☐ Plaats een persbericht op de gemeentelijke website.
Actie 3	<ul style="list-style-type: none">☐ Gebruik de sociale media. Via de sociale media kan u snel een breed publiek bereiken. Door zelf snel op deze platformen aanwezig te zijn, beperkt u de kans op desinformatie en geruchten.<ul style="list-style-type: none">○ Door het openen van een pagina op facebook betreffende de naam van de noodsituatie.○ Op twitter door het gebruiken van een # hashtag.
Actie 4	<ul style="list-style-type: none">☐ Geef aan dat de officiële informatie via deze kanalen zal verlopen.
Actie 5	<ul style="list-style-type: none">☐ U kan bij noodsituaties met Seveso-bedrijven de Seveso-sirene activeren.

Beleidscoördinatie

Het gemeentelijke coördinatiecomité is het kloppende hart van het noodbeheer. Binnen dit comité zijn naast u ook de actoren van de vijf disciplines en eventueel andere actoren aanwezig. Het leiden van dit coördinatiecomité is één van uw formele taken binnen het noodbeheer. In wat volgt geven we een aantal praktische tips voor wat deze beleidscoördinatie betreft.

Actiefiche 3: Voorzitten van het gemeentelijk coördinatiecomité

Actie 1	<ul style="list-style-type: none">☐ Stel een vaste notulist aan. Deze persoon is met niks anders dan het notuleren belast. Deze notulen kunnen u helpen om nadien eventuele vragen beter te beantwoorden of aantijgingen te weerleggen. Daarnaast helpt het ook voor een gedetailleerde beeldvorming.<ul style="list-style-type: none">○ Verschillende van uw collega's stellen hun ambtenaar noodplanning hiervoor aan.
Actie 2	<ul style="list-style-type: none">☐ Breng het CP-OPS op de hoogte dat het gemeentelijke coördinatiecomité operationeel is.
Actie 3	<ul style="list-style-type: none">☐ Licht de rol van iedere actor toe. Zo is iedereen op de hoogte aan wie hij/zij welke vragen kan stellen.
Actie 4	<ul style="list-style-type: none">☐ Bewaak de samenstelling (en dus de fysieke toegang) van het gemeentelijke coördinatiecomité. Zorg dat enkel de gevraagde actoren aanwezig zijn. Bij veel noodsituaties duiken immers vaak ongevraagde actoren op. Wees bewust dat dit tot frustratie bij uw disciplinevertegenwoordigers kan leiden.
Actie 5	<ul style="list-style-type: none">☐ Structureer de interne communicatie. Informatie van het terrein komt slechts druppelsgewijs binnen en kan daardoor de coördinatie van het gemeentelijke coördinatiecomité grondig verstoren. Voorzie eventueel in een backoffice om dit probleem op te vangen.

Actie 6	☐ Probeer eerst een beeld van de situatie te vormen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Aan de hand van de situatierapporten van de disciplines. ○ Aan de hand van kaart- of beeldmateriaal. ○ Aan de hand van wat reeds beslist is binnen het CP-OPS.
Actie 7	☐ Gebruik vergadertechnieken voor het leiden van de vergaderingen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Organiseer round-ups. ○ Vat de uitkomsten van deze vergaderingen samen.
Actie 8	☐ Neem beslissingen na advies van uw disciplines. Gebruik de fiche crisisbesluitvorming in bijlagen op blz. 65.
Actie 9	☐ Zorg voor eenheid van bevel. Eens een beslissing is genomen, kom hier niet meer op terug tenzij een evolutie in de noodsituatie dit vereist.
Actie 10	☐ Communiqueer de genomen beslissingen naar de Dir CP-OPS en de diensten van de gouverneur.
Actie 11	☐ Geef telkens aan wanneer het coördinatiecomité opnieuw samenkomt. Naarmate de noodsituatie vordert, zal het niet nodig/opportuun zijn om continu met het gemeentelijk coördinatiecomité te vergaderen.
Actie 12	☐ Volg de genomen beslissingen op. Vraag daarom steeds aan het begin van elke vergadering een stand van zaken van de verschillende ondernomen acties.
Actie 13	☐ Zorg voor eten en drinken voor de leden van het coördinatiecomité en de medewerkers/hulpverleners op het terrein.
Actie 14	☐ Zorg dat alle actoren binnen het coördinatiecomité vertegenwoordigd blijven. Bij flitsnoodsituaties willen veel actoren naar het terrein.

Maatregelen

Omwille van het plotse karakter van flitsnoodsituatie zal het noodbeheer voornamelijk reactief van aard zijn. Daarnaast zijn bij flitsnoodsituaties ook de strategische opties in zekere zin beperkt. Het beheren van de flitsnoodsituatie zal voornamelijk bestaan uit het reageren op en het beperken van de schade. Het nemen van preventieve maatregelen om schade te voorkomen is bij flitsnoodsituaties echter onmogelijk omwille van de afwezigheid van waarschuwingssignalen dat een noodsituatie op til is.

“Met een gaslek, dus niet de gasexplosie hebben wij veel meer werk gehad.”

Frank Dauchy, politiecommissaris

politiezone Schaarbeek, Sint-Joost-Ten-Node, Evere

- Bij flitsnoodsituaties kunnen we opmerken dat u als burgemeesters voornamelijk het humanitaire luik van de noodsituatie zal moeten beheren. Concreet komt het er op neer dat u zal instaan voor bijvoorbeeld de opvang van geëvacueerden. Hierbij willen we tevens opmerken dat hoewel een evacuatie een strategische optie is, deze in veel gevallen al meteen genomen zal zijn door de DIR CP-OPS die tot aan de installatie van het gemeentelijke coördinatiecomité zowel de strategische als operationele leiding in handen heeft.
- Naast evacuatie en opvang, kan u ook specifiek materiaal opvorderen om de noodsituatie te beheren. Maak hierbij eventueel gebruik van overeenkomsten met privéfirma's die u al binnen het proces van de noodplanning hebt gesloten. Indien u niet over dergelijke overeenkomsten beschikt kan u eventueel materiaal opvorderen van privéfirma's die reeds een contract hebben met de gemeente of stad.

Wees wel bewust dat veel privéfirma's het akkoord van de burgemeesters zullen afwachten om het gevorderde materiaal ter beschikking te stellen.

- Neem maatregelen om de hulpverlening op het terrein vlot te laten verlopen

“[...]een verbod voor helikopters om over te vliegen. Omdat die helikopters ik weet niet hoe laag, de hele tijd aan het cirkelen zijn terwijl de mensen hun werk moeten doen.”

Lodewijk De Witte, Gouverneur Vlaams Brabant

Burgervader/burgermoeder

« Je pense que le Bourgmestre a une rôle important de coordination et de décision. Mais ce que j'ai ressenti, c'est aussi ma responsabilité de soutien, de réconfort et d'information, tant auprès des victimes que des forces d'intervention et du public »

Cécile Jodogne, waarnemend burgemeester Schaarbeek

Flitsnoodsituaties zijn veelal gebeurtenissen die, omwille van de aanwezigheid van aanzienlijke schade en in sommige gevallen zelfs (dodelijke) slachtoffers, een grote impact op de (lokale) gemeenschap kunnen hebben. Als burgemeester zal u initiatieven moeten ontwikkelen om de getroffen gemeenschap gerust te stellen of zal u in sommige gevallen zelfs de collectieve emoties of stress op een gepaste wijze moeten kanaliseren. Als personalisatie van de lokale gemeenschap kan u daarom een bindende rol vervullen.

- ☐ Indien u beslist om deze taak zelf waar te nemen, willen we u meegeven dat de concrete invulling van deze rol van een aantal variabelen afhangt.
 - Heeft er een evacuatie plaats gevonden?
 - Zijn er (veel) slachtoffers?
 - Komen de (dodelijke) slachtoffers van buiten de lokale gemeenschap?

Actiefiche 4: De burgervader/burgermoederrol

Actie 1	☐ Maak een inschatting van uw eigen capaciteiten. Het invullen van de burgervader/burgermoederrol is immers zwaar binnen het gegeven van een flitsnoodsituatie en mag zeker niet als een verplichting beschouwd worden. Laat deze taak eventueel door iemand anders waarnemen.
Actie 2	☐ Ga na de meest acute fase ter plaatse (met respect voor de perimeters) en stel burgers gerust door hen te informeren over het verloop van de noodsituatie. Sta hierbij open om vragen van burgers te beantwoorden.

Actie 3	☐ Ga , indien er geëvacueerd is, naar het evacuatiecentrum om mensen gerust te stellen en ze te informeren. Bespreek uw acties met de Psychosociaal Manager.
Actie 4	☐ U kan nabestaanden van slachtoffers opvangen. De functie van burgemeester heeft hier een symbolische waarde. Echter niet iedereen zal hier nood aan hebben. Bespreek uw acties met de Psychosociaal Manager.
Actie 5	☐ Neem de regie van de kanalisering van de collectieve emoties en stress bij aanzienlijke schade of (dodelijke) slachtoffers.
Actie 6	☐ Onderneem initiatieven zoals herdenkingsplechtigheden, vlaggen halfstok hangen, bloemenkransen neerleggen, ... wanneer er (dodelijke) slachtoffers zijn gevallen.
Actie 7	☐ Stem deze initiatieven af op de context van de noodsituaties. <ul style="list-style-type: none"> ○ Bijvoorbeeld een herdenkingsconcert bij Pukkelpop ○ Bijvoorbeeld een zitbankje op kerkhof naar aanleiding van het busongeluk in Sierre
Actie 8	☐ Toets de wenselijkheid van deze initiatieven af bij de betrokkenen.
Actie 9	☐ Laat bij deze initiatieven geen politieke of andere motieven meespelen.
Actie 10	☐ Vergeet uw eigen medewerkers/hulpverleners niet. Bedank hen.
Actie 11	☐ Wees bewust dat hoogwaardigheidsbekleders (ongevraagd) het rampgebied willen komen bezoeken. Dit zorgt voor extra organisatie maar dit kan een heilzaam effect hebben op de betrokkenen.

Woordvoerder

“Je hebt op dat moment één figuur die “het menselijk gezicht” wordt van die bepaalde ramp. Hoeft dat een burgemeester te zijn? Het busongeval in Zwitserland toont aan dat het bijvoorbeeld ook een commandant van de politie kan zijn.”

Pascal Vranckx Dirmed Pukkelpop

Het communicatieverhaal bij flitsnoodsituaties mag niet onderschat worden. U zal daarom een aanzienlijk deel van uw tijd hiervoor moeten reserveren. In de volgende actiefiche geven we verschillende aandachtstips mee die u kan toepassen binnen uw communicatie met de pers. Het belangrijkste hierbij zal zijn dat u een evenwicht vindt tussen een emotionele en rationele benadering.

Actie 1	☐ Wees als bestuurlijke overheid snel actief aanwezig binnen het communicatieverhaal.
Actie 2	☐ Bepaal wie zal communiceren. Maak binnen het gemeentelijke coördinatiecomité hierover afspraken. <ul style="list-style-type: none">○ Hoewel discipline 5 het aspect communicatie behandelt, merken we op dat het voornamelijk de burgemeesters zijn die tijdens de gemeentelijke fase de woordvoering verzorgen. Daarnaast is de burgemeester ook een bekend gezicht en de personalisatie van de lokale gemeenschap. Maak een inschatting van uw eigen capaciteiten. Als u geen goede woordvoerder bent of te emotioneel bent, laat u deze taak beter waarnemen door iemand anders.
Actie 3	☐ Spreek af dat slechts één iemand communiceert. Dit zorgt voor uniformiteit binnen de communicatie. <ul style="list-style-type: none">○ Soms zullen betrokken actoren, bijvoorbeeld de NMBS bij een treinongeluk, zelf een communicatie willen voeren. Tracht eenduidige communicatie na te streven.

Actie 4	<p>☐ Laat uw GSM door één van uw medewerkers beheren. Omwille van de overvloed aan opgeroepen (van onder meer de pers, maar ook ongeruste burgers) zal het quasi onmogelijk zijn deze zelf te beheren.</p>
Actie 5	<p>☐ Communiqueer snel en correct. Een snelle communicatie verhoogt het subjectieve veiligheidsgevoel en onrechtstreeks ook het vertrouwen in u als overheid. Daarnaast zal een snelle communicatie voorkomen dat geruchten of desinformatie ontstaat.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Communiqueer onmiddellijk dat de gemeentelijke noodfase is afgekondigd. ○ Bevestig of ontkracht indien mogelijk een aantal zaken.
Actie 6	<p>☐ Maak gebruik van verschillende communicatiekanalen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ De gemeentelijke website. ○ De geschreven pers. ○ De audiovisuele pers. ○ De sociale media. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Door het aanmaken van een facebookpagina. ▪ Door het aanmaken van een officiële hashtag# op twitter. ○ Nieuwsbrieven gekoppeld aan de gemeentelijke website.

Actie 8	☐ Geef aan dat de verdere officiële communicatie via deze kanalen zal worden verspreid.
Actie 9	☐ Stel een contactpersoon aan voor de pers op het terrein. De pers zal in eerste instantie naar het terrein trekken. Om de hulpverlening niet te laten verstoren is het belangrijk dat er een centraal aanspreekpunt is.
Actie 10	☐ Open indien nodig in samenspraak met de hogere overheden een informatienummer. Open dit centraal nummer slechts wanneer u over de eerste gevalideerde informatie beschikt.
Actie 11	☐ Structureer de perscontacten door middel van persconferenties. <ul style="list-style-type: none"> ○ Bepaal zelf wanneer u een persconferentie plant. Tijdens flitsnoodsituaties zal de pers hun programmatie wel aanpassen. ○ U kan meerdere persconferenties op één dag organiseren. ○ U kan zelfs persconferenties de dagen nadien organiseren.
Actie 12	☐ Maak afspraken met de pers.

Actie 13	☐ Besprek binnen het gemeentelijke coördinatiecomité over wat u wel of niet zal communiceren. <ul style="list-style-type: none"> ○ Beperk u tot een feitelijk verhaal door onder meer te communiceren welke maatregelen er zijn genomen, of er slachtoffers zijn. ○ Controleer altijd tweemaal of alle gegevens binnen uw communicatieverhaal kloppen.
Actie 14	☐ Maak met de gerechtelijke overheid afspraken over de communicatie wanneer er slachtoffers zijn gevallen of wanneer er criminele feiten zijn gepleegd. Het is zinvol om af te toetsen of er in uw communicatie geen elementen zitten die een impact kunnen hebben op het gerechtelijk onderzoek.
Actie 15	☐ Verzorg de communicatie op een menselijke manier. Zoek een evenwicht tussen een emotionele en rationele benadering.
Actie 16	☐ Communiqueer niet over slachtoffers vooraleer de nabestaanden op de hoogte zijn gebracht. Bij flitsnoodsituaties kan de mediadruk hoog zijn om hiervan af te wijken. Geef hier niet aan toe.
Actie 17	☐ Flitsnoodsituaties hebben de meeste gevallen een grote internationale belangstelling. Communiqueer enkel in uw moedertaal.
Actie 18	☐ Laat u tijdens uw perscontacten eventueel bijstaan door uw disciplineverantwoordelijken. Zij kunnen technische vragen of andere details voor u beantwoorden.

Actie 19	☐ Spreek u niet uit over de schuldvraag. Om eventuele aantijgingen ten aanzien van de bestuurlijke overheid te weerleggen kan u eventueel het logboek of ander objectief materiaal achteraf ter beschikking stellen.
Actie 20	☐ Discussieer niet mee over eventuele oorzaken van de noodsituatie.
Actie 21	☐ Monitor de media. Weet welke berichten er de wereld worden ingestuurd. Voorzie daarom hiervoor voldoende personeel en goed technisch uitgerust lokaal. <ul style="list-style-type: none"> ○ Corrigeer onmiddellijk indien de berichtgeving onjuist is.
Actie 22	☐ Spreek tijdens uw communicatie ook de appreciatie uit voor alle betrokken hulpverleners en medewerkers.

De groeinoodsituatie

Afkondiging bij een groeinoodsituatie

Wanneer kondigt u af?

“Het is beter 2 of 10 keer teveel af te kondigen dan 1 keer te weinig”

Eric De Wispelaere Burgemeester Evergem

Een groeinoodsituatie wordt gekenmerkt door signalen die er op wijzen dat een noodsituatie zou kunnen plaatsgrijpen. Denk maar onder meer aan een stijgend waterpeil, een sterke gasgeur op straat, Door deze signalen is het mogelijk preventief op te treden en schade proberen te voorkomen.

De kans om schade af te wenden hangt samen met de snelheid waarmee u de gemeentelijke noodfase zal afkondigen. Hoe sneller u afkondigt, hoe sneller er maatregelen genomen kunnen worden en hoe groter de kans om schade te beperken of zelfs af te wenden.

Een afkondiging van een gemeentelijke noodfase hoeft niet enkel te volgen wanneer “grote” noodsituaties plaatsgrijpen. Het is aan te raden om ook voor het kleinste risico de gemeentelijke noodfase af te kondigen. Hoewel sommige situaties op het eerste zicht eenvoudig te beheren lijken, is het altijd mogelijk dat deze noodsituaties escaleren. Door de gemeentelijke fase af te kondigen kan u in dat geval kostbare tijd winnen doordat bijvoorbeeld het gemeentelijke coördinatiecomité reeds operationeel is. U kan met de afkondiging van de gemeentelijke noodfase dus maar beter niet te lang wachten.

Indien een gemeentelijke noodfase nadien niet nodig bleek te zijn, kan u het bekijken als een goede en realistische oefening inzake noodbeheer.

Indien u beslist om de gemeentelijke fase af te kondigen, kan u actiekaart 1 in de bijlagen op pagina 62 gebruiken waar tal van aandachtspunten door uw collega's werden geformuleerd.

Alarmering

Snelheid is bij de alarmering en binnen het hele communicatie-verhaal van cruciaal belang.

De alarmering van de bevolking is essentieel bij een groeinoodsituatie. Door de bevolking tijdig en correct te alarmeren kunnen er maatregelen genomen worden om schade te vermijden. Denken we maar aan het hoger plaatsen van waardevolle spullen bij een dreigende wateroverlast.

Actiefiche 2: Alarmeren van de bevolking bij een groeinoodsituatie

Actie 1	☐ Bepaal wie de doelgroep is. Denk hier niet enkel aan de meest voor de hand liggende groepen.
Actie 2	☐ U kan medewerkers of hulpverleners deur aan deur laten aanbellen om burgers te verwittigen. Sommige gemeenten beschikken over buurtverantwoordelijken. Op vraag van de lokale overheid verwittigen en informeren zij hun buurt.
Actie 3	☐ U kan gebruik maken van een omroepinstallatie (op wagens). Denk hierbij ook aan de veiligheid van uw medewerkers/hulpverleners. Stel hen niet onnodig bloot aan gevaar tijdens het alarmeren van burgers.
Actie 4	☐ U kan burgers alarmeren door brieven, flyers, ... te verdelen van deur tot deur. Laat uw medewerkers/hulpverleners/buurtverantwoordelijken aanbellen om de brieven, flyers, ... te verdelen. De burger kijkt immers niet altijd in de brievenbus.
Actie 5	☐ U kan de burgers telefonisch contacteren. Sommige gemeenten beschikken over telefoonlijsten van burgers die in een risicogebied wonen.
Actie 6	☐ Verzekert u ervan dat alle nodige actoren gealarmeerd zijn.
Actie 7	☐ Bij noodsituaties in Seveso-bedrijven kan u de Seveso-sirene activeren.

Wees bewust dat alarmering via de media niet altijd toereikend zal zijn. Bij wateroverlast waar huizen reeds onder water staan zal geen elektriciteit zijn en bijgevolg ook geen radio of tv. Gebruik daarom verschillende methoden.

Actie 8	<p>Verspreidt een persmededeling met de melding dat de gemeentelijke noodfase is afgekondigd en de vraag om eventuele preventieve maatregelen (schuilen, vensters en deuren gesloten houden, ...) in acht te nemen naar:</p> <ul style="list-style-type: none">○ De audiovisuele pers.○ De geschreven pers.
Actie 9	<p>☐ Gebruik de sociale media. Via de sociale media kan u snel een breed publiek bereiken. Door zelf snel op deze platformen aanwezig te zijn, beperkt u de kans op desinformatie en geruchten.</p> <ul style="list-style-type: none">○ Door het openen van een pagina op facebook betreffende de naam van de noodsituatie.○ Op twitter door het gebruiken van een # hashtag.
Actie 10	<p>☐ Geef aan dat de officiële informatie via deze kanalen zal verlopen.</p>

Beleidscoördinatie

Het gemeentelijke coördinatiecomité is het kloppende hart van uw noodbeheer. Binnen dit comité zijn naast u ook de actoren van de vijf disciplines en eventueel andere actoren aanwezig. Het leiden van dit coördinatiecomité is één van uw formele taken binnen het noodbeheer. In wat volgt geven we een aantal praktische tips voor wat deze beleidscoördinatie betreft.

Actiefiche 3: Voorzitten van het gemeentelijk coördinatiecomité

Actie 1	<ul style="list-style-type: none">☐ Stel een vaste notulist aan. Deze persoon is met niks anders dan het notuleren belast. Deze notulen kunnen u helpen om nadien eventuele vragen beter te beantwoorden of aantijgingen te weerleggen.<ul style="list-style-type: none">○ Verschillende van uw collega's stellen hun ambtenaar noodplanning hiervoor aan.
Actie 2	<ul style="list-style-type: none">☐ Breng het CP-OPS op de hoogte dat het gemeentelijke coördinatiecomité operationeel is.
Actie 3	<ul style="list-style-type: none">☐ Licht de rol van iedere actor toe. Zo is iedereen op de hoogte aan wie hij/zij welke vragen kan stellen.
Actie 4	<ul style="list-style-type: none">☐ Bewaak de samenstelling (en dus de fysieke toegang) van het gemeentelijke coördinatiecomité. Zorg dat enkel de gevraagde actoren aanwezig zijn. Bij veel noodsituaties duiken vaak ongevraagde actoren op. Wees bewust dat dit tot frustratie bij uw disciplines kan leiden.
Actie 5	<ul style="list-style-type: none">☐ Structureer de interne communicatie. Interne informatie komt slechts druppelsgewijs binnen en kan daardoor de coördinatie van het gemeentelijke coördinatiecomité grondig verstoren. Voorzie eventueel in een backoffice om dit probleem op te vangen.

Actie 6	☐ Probeer eerst een beeld van de situatie te vormen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Aan de hand van de situatierapporten van de disciplines. ○ Aan de hand van kaart- of beeldmateriaal. ○ Aan de hand van wat reeds binnen de CP-OPS is beslist.
Actie 7	☐ Gebruik vergadertechnieken voor het leiden van de vergaderingen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Organiseer round-ups. ○ Vat de uitkomsten van de vergaderingen samen.
Actie 8	☐ Neem beslissingen na advies van uw disciplines (Gebruik de fiche crisisbesluitvorming in bijlagen op blz. 65)
Actie 9	☐ Zorg voor eenheid van bevel. Eens een beslissing is genomen, kom hier niet meer op terug tenzij een evolutie in de noodsituatie dit vereist.
Actie 10	☐ Communiceer de genomen beslissingen naar de Dir CP-OPS en de diensten van de gouverneur.
Actie 11	☐ Geef telkens aan wanneer het coördinatiecomité opnieuw samenkomt. Naarmate de noodsituatie vordert, zal het niet nodig/opportuun zijn om continu met het gemeentelijk coördinatiecomité te vergaderen.
Actie 12	☐ Volg de genomen beslissingen op. Vraag daarom steeds aan het begin van elke vergadering een stand van zaken van de verschillende ondernomen acties.
Actie 13	☐ Zorg voor eten en drinken voor de leden van het coördinatiecomité en uw hulpverleners op het terrein.
Actie 14	☐ Zorg voor een permanentiesysteem. Bij groeinoedsituatie zal hier in veel gevallen nood aan zijn. Bespreek dit reeds binnen een vroeg stadium zodat de nodige maatregelen hiervoor getroffen kunnen worden.

Maatregelen

In tegenstelling tot een flitsnoodsituatie is het beheer van een groeinoedsituatie in eerste instantie niet reactief van aard. Centraal binnen het beheer van dit type noodsituatie staat preventie. De maatregelen die U neemt binnen het kader van een groeinoedsituatie dienen dus om schade te voorkomen. Denken we maar aan het vullen van zandzakken, het inschakelen van waterpompen, maar ook de evacuatie van burgers, ...

Indien u overgaat tot een evacuatie kan u de actiefiche evacuatie in bijlagen gebruiken waarop tal van aandachtspunten zijn geformuleerd.

Naast evacuatie kan u ook specifiek materiaal opvorderen om de noodsituatie te beheren. Maak hierbij eventueel gebruik van overeenkomsten met privéfirma's die u al binnen het proces van de noodplanning hebt gesloten. Indien u niet over dergelijke overeenkomsten beschikt kan u eventueel materiaal opvorderen van privéfirma's die reeds een contract hebben met de gemeente of stad.

In een tweede fase zal het beheer reactief van aard zijn. U zal voornamelijk maatregelen moeten nemen om de schade te beperken.

“Het is altijd de schuld van de gemeente. Ik geef dan altijd als boutade van wat kunnen wij doen. Ik zeg dan van hier neem mijn gsm en belt naar hierboven. En vraagt wanneer de volgende bui komt. Je moet soms toch wel incasseren.”

Hugo Casaer, burgemeester Beersel

Als burgemeester bent u het boegbeeld van de lokale gemeenschap. Bij groeinoodsituaties zal u daarom de nodige zichtbaarheid moeten creëren. Deze verwachting leeft immers bij de burgers. Zij verwachten dat de burgemeester ter plaatse gaat om zich van de situatie te vergewissen.

- Als burgemeester kan u daarom **na de meest acute fase en met inachtname van de geldende perimeters** naar het terrein gaan om de burgers persoonlijk te informeren en gerust te stellen. Sta open om vragen van burgers in verband met de noodsituatie te beantwoorden.
 - U kan daarbij ook kennis nemen van de toestand op het terrein.
- Indien een evacuatie werd bevolen ter bescherming van de burgers kan u ook het opvangcentrum bezoeken om burgers persoonlijk te informeren en gerust te stellen. Sta open om vragen van burgers in verband met de noodsituatie te beantwoorden.

Wees ervan bewust dat u tijdens de ontmoetingen met burgers in bepaalde gevallen persoonlijk geadresseerde verwijten kan ontvangen. Relativeer en incasseer deze verwijten. Ze vormen een uitlaatklep voor de frustraties van de getroffen burgers.

Besteedt als burgemeester voldoende aandacht aan uw contact met de burgers maar vergeet daarnaast ook uw eigen medewerkers en hulpverleners niet. Spreek uw appreciatie uit voor het werk dat zij geleverd hebben.

Woordvoerder

Ook bij groeinoodsituaties is het belangrijk dat de communicatie op een vlotte wijze verloopt. Echter is de context anders in vergelijking met flitsnoodsituaties. Zo is de mediadruk bij groeinoodsituaties minder groot en dringt een meer rationele benadering zich op.

Actie 1	☐ Wees als bestuurlijke overheid snel actief aanwezig binnen het communicatieverhaal.
Actie 2	☐ Bepaal wie zal communiceren. Maak binnen het gemeentelijke coördinatiecomité hierover afspraken. <ul style="list-style-type: none">○ Hoewel discipline 5 het aspect communicatie behandelt, merken we op dat het voornamelijk de burgemeesters zijn die tijdens de gemeentelijke fase de communicatie verzorgen.○ Daarnaast is de burgemeester ook een bekend gezicht en de personalisatie van de lokale gemeenschap. Maak een inschatting van uw eigen capaciteiten. Als u geen goede woordvoerder bent laat U deze taak over aan iemand anders.
Actie 3	☐ Spreek af dat slechts één iemand communiceert. Dit zorgt voor uniformiteit binnen de communicatie.

Actie 4	<p>☐ Communiceer snel en correct. Een snelle communicatie verhoogt het subjectieve veiligheidsgevoel en onrechtstreeks ook het vertrouwen in u als overheid. Daarnaast zal een snelle communicatie voorkomen dat geruchten of desinformatie ontstaat.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Communiceer onmiddellijk dat de gemeentelijke noodfase is afgekondigd. ○ Bevestig of ontkracht indien mogelijk een aantal zaken.
Actie 5	<p>☐ Als burgemeester heeft u een overkoepelende bevoegdheid en wordt u geacht alle vragen te kunnen beantwoorden. Vraag daarom ondersteuning van uw disciplines of bevoegde schepenen.</p>
Actie 6	<p>☐ Maak gebruik van verschillende communicatiekanalen zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ De gemeentelijke website. ○ De geschreven pers. ○ De audiovisuele pers. ○ De sociale media. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Door het aanmaken van een facebookpagina. ▪ Door het aanmaken van een officiële hashtag# op twitter. ○ Nieuwsbrieven gekoppeld aan de gemeentelijke website.
Actie 7	<p>☐ Communicatie hoeft zicht niet tot de pers te beperken. U kan bijvoorbeeld gebruik maken van omroepinstallaties of dynamische informatieborden.</p>
Actie8	<p>☐ U kan brieven met preventiemaatregelen of met een stand van zaken bussen. U kan hierbij beroep doen op vrijwilligers.</p>

Actie 9	☐ Stem uw communicatiekanalen af op de noodsituatie. Onder water gelopen huizen zullen misschien geen elektriciteit meer hebben waardoor deze burgers niet via televisie, internet, radio, ... bereikt kunnen worden.
Actie 10	☐ Open eventueel een callcenter waar burgers met vragen terecht kunnen.
Actie 11	☐ U kan uw perscontacten structureren. Echter verschillende collega's geven aan dat binnen het kader van groeinoedsituaties dit niet altijd nodig is. Het contact met de pers is immers "beperkt".
Actie 12	☐ Bespreek binnen het gemeentelijke coördinatiecomité over wat u wel of niet zal communiceren. <ul style="list-style-type: none"> ○ Beperk u tot een feitelijk verhaal door onder meer te communiceren welke maatregelen er zijn genomen, of er slachtoffers zijn. ☐ Controleer altijd tweemaal of alle gegevens binnen uw communicatieverhaal kloppen.
Actie 13	☐ Verzorg de communicatie op een menselijke manier. Echter zal bij groeinoedsituaties voornamelijk het rationale de bovenhand moeten nemen.
Actie 14	☐ Laat u tijdens uw perscontacten eventueel bijstaan door uw disciplineverantwoordelijken. Zij kunnen technische vragen of andere details voor u beantwoorden.

Actie 15	☐ Monitor de media. Weet welke berichten er de wereld worden ingestuurd. Voorzie daarom hiervoor voldoende personeel en goed technisch uitgerust lokaal. Corrigeer snel onjuiste informatie.
Actie 16	☐ Spreek tijdens uw communicatie ook de appreciatie uit voor alle betrokken hulpverleners en medewerkers.
Actie 17	☐ Discussieer niet mee over eventuele oorzaken van de noodsituatie.

De voorspelbare noodsituatie

Voorspelbare noodsituatie

Bij een voorspelbare noodsituatie kan met een redelijke zekerheid gezegd worden waar en wanneer de noodsituatie zal plaatsvinden. Centraal hierbij staat dan ook een gedegen, planmatige voorbereiding onder meer door bijvoorbeeld het opstellen van bijzondere nood en interventieplannen. Zo kunnen binnen deze bijzondere plannen strategieën voor de mogelijke scenario's voor een bepaalde situatie worden uitgeschreven. Ook het gewenste opschalingsniveau kan vooraf worden bepaald. Daarnaast kan u als burgemeester reeds op voorhand uw coördinatiecomité bijeen brengen, de CP-OPS ontplooiën, eventueel preventieve maatregelen uitvaardigen, ...

De centrale gedachte bij het beheer (maar vooral de voorbereiding) is dat niks aan het toeval mag worden overgelaten. Een chaotische fase door onder meer een gebrek aan coördinatie zou in dit type noodsituatie niet mogen voorvallen.

Opschaling

Noodsituaties kunnen van die aard zijn dat een beheer op lokaal niveau niet meer mogelijk/wenselijk is. Daarom kan u als burgemeester uw hiërarchische overheid voorstellen om het beheer van de noodsituatie op een provinciaal of indien nodig zelfs een nationaal niveau te organiseren.

De omzendbrief formuleert een aantal variabelen die u kunnen helpen om te beslissen voor een opschaling.

- ☐ De geografische uitgestrektheid van de schadelijke gevolgen.
- ☐ De aan te wenden middelen.
- ☐ Het reëel of potentieel aantal getroffen.
- ☐ De nood aan coördinatie.
- ☐ De omvang en of maatschappelijke impact van de gebeurtenissen.
- ☐ De aard van de gebeurtenissen.
- ☐ De technische complexiteit en de evaluatie van noodsituaties.

Het is ook mogelijk dat omwille van de ernst van de noodsituatie de provinciegouverneur eenzijdig beslist om het beheer op een hoger niveau te organiseren.

Bij een opschaling komt de coördinatie en dus de strategische leiding van het noodbeheer in handen van de provinciegouverneur of de minister van Binnenlandse Zaken. Hierdoor verandert uw rol als burgemeester binnen het noodbeheer. De lokale overheid en het gemeentelijke coördinatiecomité krijgen hierdoor voornamelijk een uitvoerend karakter. Ook zal u inzake communicatie en het uitoefenen van uw burgervaderrol (bijvoorbeeld bij het organiseren van herdenkingsplechtigheden, ...) alles met de hiërarchische overheid moeten afstemmen.

In sommige provincies wordt bij een opschaling binnen het provinciale coördinatiecomité een vertegenwoordiging van de lokale overheid gevraagd. Deze vertegenwoordiger heeft een adviserende rol binnen het provinciale coördinatiecomité en kan de maatregelen naar het gemeentelijke coördinatiecomité terugkoppelen als dit is samengekomen. Als burgemeester kan u deze lokale vertegenwoordiging op u nemen maar weet dat dit in conflict kan komen met uw andere rollen.

Beëindiging

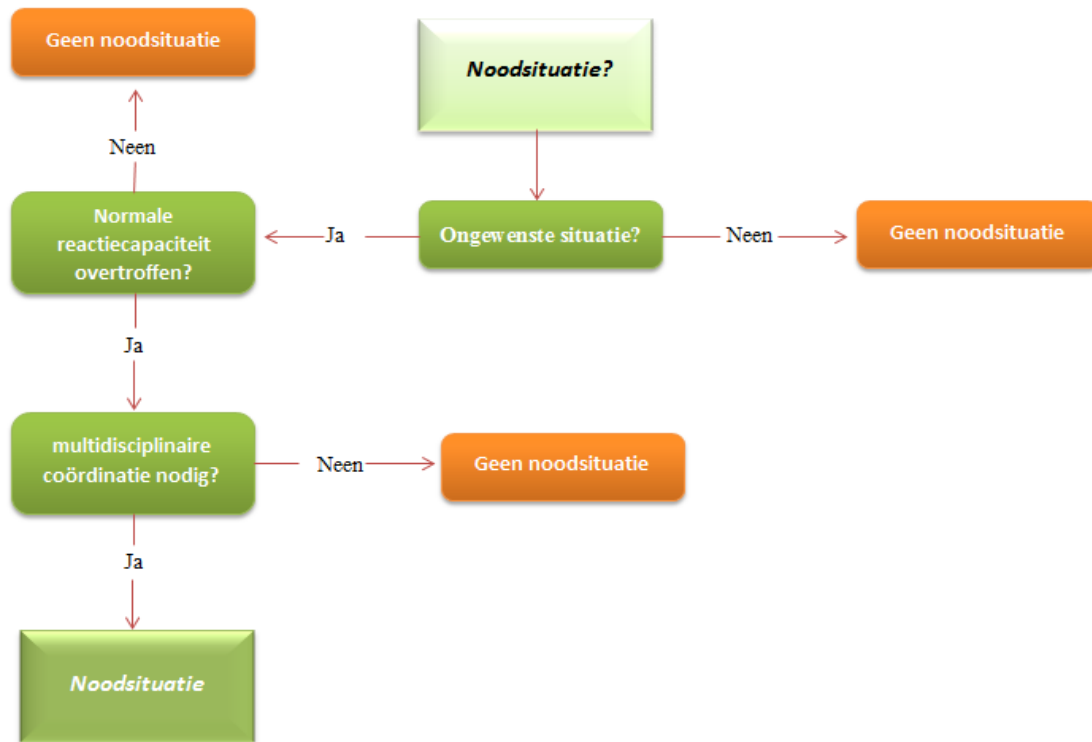
De beëindiging van de noodfase is het formele eindpunt van uw noodbeheer. U kan beslissen om de gemeentelijke noodfase te beëindigen omdat de noodsituatie onder controle is. Een beëindiging betekent niet dat er op het terrein geen werk meer wordt verricht. De disciplines kunnen immers nog een hele poos werkzaam zijn nadat de gemeentelijke noodfase is beëindigd. Een beëindiging van de gemeentelijke noodfase gebeurt dan ook voornamelijk omdat een multidisciplinaire coördinatie niet meer vereist is.

De beëindiging is dan wel het formele eindpunt, het impliceert niet dat er geen rol meer zou zijn voor u als burgemeester. De lokale overheid kan ook in de nazorg een belangrijke functie vervullen. Denken we maar zoals eerder aangegeven aan het organiseren van herdenkingsplechtigheden, het helpen bij het invullen van verzekeringsformulieren na wateroverlast, etc.

Ook intern stopt het werk niet met de beëindiging van de noodfase. Zo zullen er debriefings en evaluaties over het beheer van de noodsituaties moeten worden georganiseerd om de sterke maar ook de zwakke punten van het noodbeheer te identificeren.

Bijlage 1: Noodsituatie?

Bijlage 2: Actiekaart met aandachtspunten bij het afkondigen van de gemeentelijke noodfase

Actie 1	<ul style="list-style-type: none"> □ Zorg voor aangepaste kledij. De noodsituatie kan immers een tijd duren. Daarnaast zal van u verwacht worden dat u vanuit uw rol als burgervader/burgermoeder na de acute fase toch even naar het terrein of het opvangcentrum gaat.
Actie 2	<ul style="list-style-type: none"> □ Ga niet onmiddellijk ter plaatse maar coördineer de noodsituatie vanuit de structuur van het coördinatiecomité. Zolang het coördinatiecomité niet operationeel is, ligt zowel de strategische als operationele leiding in handen van de DIR CP-OPS.
Actie 3	<ul style="list-style-type: none"> □ Belangrijk is om eerst te bepalen waar het gemeentelijk coördinatiecomité gesitueerd zal zijn. Dit kan afwijken van wat in de Algemene of Bijzondere Noodplannen staat. <ul style="list-style-type: none"> ○ Doe dit enkel als u geen andere optie hebt (bijvoorbeeld cc-gem ligt binnen veiligheidsperimeter) of het een belangrijk strategisch voordeel zal bieden. ○ Zorg ervoor dat deze locatie voldoende groot en afgesloten is.
Actie 4	<ul style="list-style-type: none"> □ Zorg er tevens voor dat uw coördinatiecomité voldoende technisch uitgerust is. Zorg voor <ul style="list-style-type: none"> ○ voldoende telefoon en internetaansluitingen. ○ kaartmateriaal, white board, luchtbeelden, ...
Actie 5	<ul style="list-style-type: none"> □ Identificeer zelf andere actoren dan de vijf disciplines, die een meerwaarde voor uw noodbeheer kunnen betekenen. <ul style="list-style-type: none"> ○ De civiele bescherming, De Lijn, De NMBS, ...

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ook het OCMW of het departement welzijn kan een meerwaarde voor het noodbeheer zijn vanuit het aspect organisatie van de opvang. ○ De gerechtelijke overheid bij noodsituaties met slachtoffers of waarbij er criminele feiten zijn gepleegd. (zie bijlage 9 voor een verduidelijking van de rol van de gerechtelijke overheid binnen het noodbeheer). Laat echter uw ‘<i>span of control</i>’ niet te groot worden. Hoe meer actoren betrokken zijn, hoe moeilijker de coördinatie zal verlopen.
Actie 6	☐ Verwittig op een gestructureerde wijze de verschillende disciplines, de diensten van de gouverneur en eventueel andere actoren specifiek voor uw beheer (actiekaart contactname in bijlagen).
Actie 7	☐ Geef tijdens deze oproep aan waar het coördinatiecomité gesitueerd is . Het kan immers zijn dat de locatie afwijkt van wat in het Algemeen of Bijzonder noodplan is vastgelegd.
Actie 8	☐ Geef de opdracht om het gemeentelijke coördinatiecomité te installeren door onder meer de noodkoffer (zie deel 1) te ontplooien.
Actie 9	☐ Controleer of elke discipline en de bijkomende actoren opgeroepen zijn.
Actie 10	☐ Zorg dat alle gevraagde actoren aanwezig zijn. Blijf hen desnoods contacteren om hun aanwezigheid te eisen.
Actie 11	☐ Verwittig uw gemeenteraadsleden. Verschillende van uw collega’s geven aan dat het goed is om de gemeenteraadsleden rechtsreeks in te lichten over de afkondiging. Zo kan u een nadien een polemieck vermijden.

Actie 12

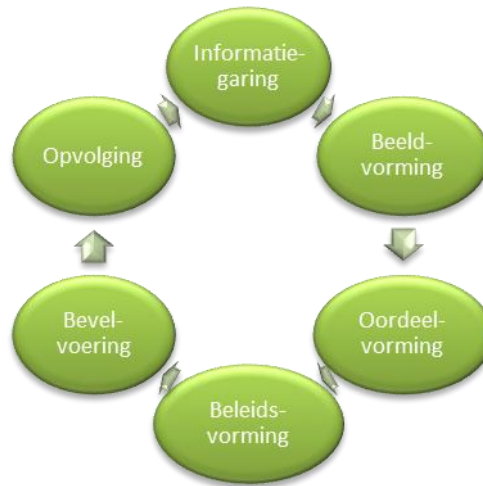
- ☐ **Verwittig de burgemeesters van de omliggende gemeenten/steden indien de noodsituatie uitstralingseffecten kan hebben.**

Bijlage 3: Actiekaart contactname

Wie heeft contact opgenomen?		tijdstip?
Discipline 1:		
Discipline 2:		
Discipline 3:		
Discipline 4:		
Discipline 5:		
Diensten van de gouverneur:		
Andere:		

Bijlage 4: Aandachtspunten bij crisisbesluitvorming

- Hoewel de tijdsdruk bij flitsnoodsituaties hoog is, dient het besluitvormingsproces ook hier cyclisch te verlopen.

- **Vorm een beeld van de situatie** aan de hand van situatierapporten en beeldmateriaal.
- **Hoe op basis van beeldvorming uiteindelijk beslissingen zullen worden genomen hangt in grote mate af van uw persoonlijkheid. Wees echter aandachtig voor volgende punten**
 - Een te hiërarchische benadering is nefast voor het noodbeheer. Het gevaar schuilt hier dat uw beslissingen onvoldoende draagvlak zullen kennen.

“Die besliste dat zelf. En daar is letterlijk gezegd, later gaan de mensen dat dan linken aan de burgemeester. Ik zeg aja, wij zullen er dan ook voor zorgen dat ze naar u zullen linken als het mislukt.”

Anoniem

- Een benadering waarbij u de beslissingen uitsluitend door de disciplines laat nemen is ook niet te verkiezen. De disciplines zullen de verantwoordelijkheid van bepaalde beslissingen niet willen dragen. Daarnaast kan dergelijk besluitvormingsproces een hele poos duren.

- Besluiten worden daarom het best genomen **op advies van de verschillende disciplines maar waarbij u als burgemeester het laatste woord heeft en de adviezen van de disciplines bekrachtigt.**

“Iedereen heeft een deeltje van de puzzel. En als burgemeester moet je hem leggen. En liefst van al hem samen leggen. Niet teveel trekken aan die puzzelstukjes”

Hilde Claes, burgemeester Hasselt

- Blijf binnen het besluitvormingsproces bewust van het aspect tijd.
- Hak vanuit uw hiërarchische positie de knoop door indien de disciplines geen consensus bereiken op basis van de informatie waarover u op dat ogenblik beschikt.
- Er zijn **een aantal voordelen** aan dit besluitvormingsmodel.
 - Het draagvlak van de beslissingen vergroot.
 - Verschillende perspectieven komen aan bod, maar u als burgemeester behoudt het algemeen overzicht.
 - Als burgemeester bewaakt u het tijdsaspect van de besluitvorming.
 - Iedereen beschikt over eenzelfde situatiebeeld, stand van zaken van de openstaande acties of knelpunten.

Bijlage 5: Standaardformulier opvorderingen

De burgemeester,

Gelet op de wet van 31 december 1963 betreffende de civiele bescherming, artikel 5, eerste lid;²⁶⁷

Overwegende dat ...²⁶⁸

BESLUIT:

Art. 1. op te vorderen²⁶⁹

Voor:²⁷⁰

Plaats van Inzet:

Termijn waarbinnen de opvordering moet worden uitgevoerd:

Schatting van de duur van de opvordering:

Art. 2. De eventuele facturering van deze diensten wordt gericht aan:²⁷¹

.....
.....

Art. 3. De politiediensten voeren deze maatregelen uit, in overeenstemming met de wet op het politieambt, in het bijzonder artikel 14.²⁷²

Art. 4. Weigering of verzuim zich te gedragen naar de bevolen maatregelen wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden, en met geldboete van zesentwintig euro tot vijfhonderd euro, of met één van die straffen alleen, overeenkomstig artikel 7 van de wet van 31 december 1963 van de wet betreffende de civiele bescherming.²⁷³

Art. 5. De gouverneur kan de maatregelen ambtshalve doen uitvoeren, uitsluitend op kosten van de weerspanningen of in gebreke geblevenen, alsmede en ambtshalve, door rechtsdwang de aldus gedane kosten verhalen en dit overeenkomstig artikel 7, tweede lid van de wet van 31 december 1963 betreffende de civiele bescherming.²⁷⁴

Te, ²⁷⁵ op

Handtekening van de burgemeester,

²⁶⁷ En zodra deze bepaling van kracht is: "Gelet op de wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid, artikel 181, § 1, tweede lid.

²⁶⁸ - Beschrijving van de noodsituatie: aard en omvang, benodigdheden qua goederen en personen, ...

- Motieven van het besluit: afwezigheid van gelijk welk ander voldoende, beschikbaar of geschikt middel, noodzakelijkheid van algemeen belang...

²⁶⁹ - Voor de opvordering van personen: naam, voornaam en adres van de opgevorderde

- Voor de opvordering van goederen: naam, voornaam en adres van degene die het effectief genot heeft van de opgevorderde goederen en beschrijving en ligging van de goederen.

²⁷⁰ Beschrijving van de aard van de gevraagde prestaties of taken en/of van het gebruik van de goederen.

²⁷¹ Adres van het College van Burgemeesters en Schepenen.

²⁷² Naargelang het geval kan de bestuurlijke overheid, indien dat opportuun blijkt, de specifieke maatregelen bepalen die de politiediensten voor de uitvoering van de maatregelen moeten nemen.

²⁷³ Zodra deze bepaling van kracht is: "... overeenkomstig artikel 187, eerste lid van de wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid".

²⁷⁴ Zodra deze bepaling van kracht is: "... overeenkomstig artikel 187, derde lid van de wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid".

²⁷⁵ Plaats van het besluit.

Bijlage 6: Standaardformulier evacuatie

De burgemeester,

Gelet op de nieuwe gemeentewet, artikelen 134, §1 en 135, § 2, 5°;

Overwegende dat ...²⁴⁹

BESLUIT:

Art. 1.²⁵⁰ wordt geëvacueerd op datum van om uur tot en met om uur.

Art. 2. Modaliteiten²⁵¹

Art. 3. De politiediensten voeren deze maatregelen uit, overeenkomstig de wet op het politieambt, in het bijzonder artikel 14²⁵², en gebruiken daartoe dwang zo dat nodig blijkt.²⁵³

Art. 4. Weigering of verzuim zich te gedragen naar de bevolen maatregelen wordt gestraft met....²⁵⁴

Te²⁵⁵ op

Handtekening van de burgemeester,

²⁴⁹ Beschrijving van de nood situatie en van de motieven die geleid hebben tot de beslissing tot evacueren (eventueel gebaseerd op adviezen van gespecialiseerde diensten), met name de noodzaak voor de veiligheid van de bevolking.

²⁵⁰ Geëvacueerde plaatsen/personen, precieze beschrijving van de wijk...

²⁵¹ Bv.: aanwijzing van een ontsaakcentrum (eventueel met de aanduiding om er voor een bepaalde duur te blijven), aanbeveling aangaande het vervoermiddel of elk ander aan te nemen gedrag, ...

²⁵² Naargelang het geval kan de bestuurlijke overheid, indien dat opportuun blijkt, bepalen welke specifieke maatregelen de politiediensten moeten nemen voor de uitvoering van de maatregelen.

²⁵³ In voorkomend geval, indien de overheid wenst dat dwang gebruikt mag worden.

²⁵⁴ Het komt toe aan de burgemeester om de sancties te bepalen die hij wil toegepast zien in geval van weigering of verzuim om de beslissing om te evacueren na te leven. Deze sancties moeten uitgevaardigd worden in overeenstemming met artikel 119bis van de nieuwe gemeentewet.

²⁵⁵ Plaats van het besluit.

Bijlage 7: Model van een politieverordening door de burgemeester voor het schuilen

De burgemeester,

Gelet op de nieuwe gemeentewet, artikelen 134, §1 en 135, § 2, 5*;

Overwegende dat ...²³³

BESLUIT:

Art. 1. Elke verplaatsing of beweging van de bevolking van²³⁴ is verboden vanaf om uur tot en met om uur.

Art. 2. Modaliteiten²³⁵

Art. 3. De politiediensten voeren deze maatregelen uit overeenkomstig de wet op het politieambt, in het bijzonder artikel 14.²³⁶

Art. 4. Weigering of verzuim zich te gedragen naar de bevolen maatregelen wordt gestraft met....²³⁷

Te²³⁸ op

Handtekening van de burgemeester,

²³³ Beschrijving van de nood situatie en van de motieven die geleid hebben tot de beslissing om te doen schuilen (eventueel gebaseerd op geselecteerde van gespecialiseerde diensten), waaronder de noodzaak voor de veiligheid van de bevolking.

²³⁴ Precieze beschrijving van de betrokken wijk, of van de betrokken personen, ...

²³⁵ Eventueel: aanbevelingen over hoe men zich moet gedragen, ...

²³⁶ Naargelang het geval kan de bestuurlijke overheid, indien dat opportuun blijkt, bepalen welke specifieke maatregelen de politiediensten moeten nemen voor de uitvoering van de maatregelen.

²³⁷ Het komt toe aan de burgemeester om de sancties te bepalen die hij wil toegepast zien in geval van weigering of verzuim om de beslissing om te schuilen na te leven. Deze sancties moeten uitgevaardigd worden in overeenstemming met artikel 135bis van de nieuwe gemeentewet.

²³⁸ Plaats van het besluit.

Bijlage 8: Checklist evacuatie

Dringt een evacuatie zich op? Is het een noodzaak?

Kan een evacuatie veilig gebeuren? Burgers evacueren bijvoorbeeld bij een noodsituatie met een giftige gaswolk zonder aangepast materiaal is geen goed idee.

Welke locaties moeten geëvacueerd worden?

Zijn er aandachtspunten bij de evacuatie? (Scholen, rusthuizen, ...)

Hoeveel personen moeten geëvacueerd worden?

Is het voorziene opvangcentrum voldoende (in termen van capaciteit)?

Is het voorziene opvangcentrum strategisch de beste keuze (in functie van bereikbaarheid, ...)?
Zijn de verantwoordelijken van het opvangcentrum verwittigd?

Welke evacuatie-route zal gevolgd worden?

Hoe zullen de burgers geëvacueerd worden? Wees bewust dat niet elke burger even mobiel is. Zo zal er misschien nood zijn aan ambulances om bedlegerige personen te transporteren.

Hoe zal de burger op de hoogte worden gebracht van de evacuatie?

Verzekert u ervan dat iedereen geëvacueerd is. Probeer burgers die de deur niet openen te lokaliseren. De kans bestaat immers dat zij zich nog in de woning bevinden.

Voorzie eten en drinken voor de geëvacueerden.

Voorzie, indien de opvang enige tijd kan duren, slaapgelegenheid

Bijlage 9: Rol de gerechtelijke overheid tijdens het beheer van noodsituaties

